

(EX-)ZELFSTANDIGEN

1. Algemeen

1.1 Situering

Dit hoofdstuk is grotendeels gebaseerd op het onderzoeksrapport 'Beleidsaanbevelingen ter ondersteuning van ondernemers in moeilijkheden' van het Studiecentrum voor Ondernemerschap en de Hogeschool-Universiteit Brussel en op ervaringen van schuldhelpverleners van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling van OCMW's en CAW's in Vlaanderen. Om verder aan de slag te gaan met deze doelgroep is het nodig om onderzoek en bevindingen van de sector van zelfstandigen ook in kaart te brengen.

Uit onderzoek blijkt dat jaarlijks ongeveer een derde van de zelfstandigen in hoofdberoep zich onder de armoedegrens situeert. Zelfstandigen die zich in een bepaald jaar onder de armoedegrens bevinden, kennen daarom nog geen armoede. Het inkomen van een zelfstandige kan immers zeer sterk schommelen van jaar op jaar. Het is wel aannemelijk te stellen dat zelfstandigen van wie het inkomen meerdere opeenvolgende jaren onder de armoedegrens valt zich in armoede bevinden.

Van diegenen die in 2006 minstens zeven opeenvolgende jaren een inkomen uit een zelfstandige hoofdactiviteit hadden, bevond vijftien procent zich minstens zes jaren onder de armoedegrens. Dat gaat om ruim 40.000 zelfstandigen in België. De zelfstandigen in nood kampen met financiële, psychische en gezondheidsproblemen en halen tevens de slechte begeleiding aan. In het rapport werken de auteurs, in opdracht van de Koning Boudewijnstichting, zeven concrete beleidsmaatregelen uit om de problemen van zelfstandigen in nood op te lossen. We verwijzen er graag naar voor meer informatie.¹

Bij de publieke opinie roept 'een zelfstandige' vaak nog het beeld van rijkdom op. Arme zelfstandigen leven geïsoleerd omdat ze hun problemen verbergen, ze de falen van hun zaak als een persoonlijk falen beschouwen, ze de locatie waar hun zelfstandige zaak was gevestigd ontvluchten en armoede hen niet bindt.²

1.2 Ervaringen met zelfstandigen met schulden bij OCMW en CAW

Zelfstandigen komen steeds meer over de vloer bij OCMW's en CAW's met een vraag om budget- of schuldhelpverlening. Om aan deze vraag tegemoet te komen kunnen zij beroep doen op de organisaties 'Efrem', 'Tussenstap' en 'Boeren op een Kruispunt'.

De Vlaamse overheid voorzag in 2010 reeds middelen voor opleidingssessies van Tussenstap bij OCMW's en CAW's. De erkende instellingen voor schuldbemiddeling hebben veel opgestoken deze vormingen. Voor een goede ondersteuning van zelfstandigen is een goede

¹ Studiecentrum voor Ondernemerschap, Hogeschool-Universiteit Brussel (2011). Beleidsaanbevelingen ter ondersteuning van ondernemers in moeilijkheden. Eindrapport December 2011.

² Lambrecht, J. en Beens, E. (2003). Zelfstandige ondernemers in nood. Ook zij kennen armoede. Lannoo, Tielt.

kennis van de wet- en regelgeving voor zelfstandigen en/of handelaars (Wetboek van Koophandel, Faillissementswet, Wet Continuïteit Ondernemingen, Wet Betalingsachterstand Handelstransacties,...) onontbeerlijk. De overheid moet daarom blijvend middelen ter beschikking stellen om een gespecialiseerde ondersteuning van deze doelgroep mogelijk te maken.

In Vlaanderen leggen de organisaties 'Efrem', 'Tussenstap' en 'Boeren op een Kruispunt' zich toe op de begeleiding van zelfstandigen in een noodsituatie. Efrem vzw biedt steun aan zelfstandigen in moeilijkheden, gefailleerden en ex-ondernemers die nog problemen ondervinden vanuit hun vroegere zelfstandige activiteit. Tussenstap, een afdeling van vzw Zenitor (opgericht door het sociaal verzekeringsfonds voor zelfstandigen Zenito en door UNIZO), voorziet met Vlaamse overheidssteun in een individuele dienstverlening aan ondernemers in moeilijkheden en na een faillissement, en koppelt dat aan een maatschappelijk streven naar meer aandacht voor de menselijke aspecten van het ondernemerschap. De vzw Boeren op een Kruispunt, tot slot, werd opgezet door de Vlaamse overheid en is een hulporganisatie voor boeren en tuinders in crisis voor de preventie van de risico's van ondernemingen.³

Schuldhelpverleners van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling worden almaar vaker geconfronteerd met (ex-)ondernemers met financiële problemen en/of schuldenproblemen. En uiteraard staat de (ex-)ondernemer niet alleen: de gezins- of familieleden ondergaan vaak mee de gevolgen. De medewerkers van OCMW's en CAW's hebben in dit verband de ervaring dat deze cliënten in veel gevallen niet meer wijs geraken uit hun boekhouding en administratie. Ook hebben zij de indruk dat de regelgeving inzake ondernemerschap niet voldoende gekend en begrepen wordt door de cliënt.

De Faillissementswet, de Wet Continuïteit Ondernemingen en andere relevante wetgevingen moeten geëvalueerd en, waar nodig, bijgestuurd worden. Zo moet er onderzocht worden hoe deze wetgevingen beter kunnen bijdragen tot het vermijden van financiële drama's in hoofde van (ex-)ondernemers en hun familieleden. De tendens van kredietverstrekkers om steeds meer sluitende zekerheden te eisen moet grondig geëvalueerd te worden: ze laten zaakvoerders van vennootschappen en familieleden van ondernemers persoonlijke waarborgen verstrekken. Dit zorgt uiteraard voor het ontstaan van schuldoverlast.

Om (ex-)ondernemers in moeilijkheden aan te zetten om tijdig de nodige hulpverlening op te zoeken, is er ook nood aan sensibiliseringscampagnes die de vooroordelen over deze doelgroep en over het faillissement helpen wegwerken.

Doelstellingen

- Zelfstandigen bij aanvang van hun onderneming informeren.
- Zelfstandigen aansporen om bij problemen zo snel mogelijk hulp te zoeken.
- Faillissementen zoveel mogelijk vermijden.

³ Meer informatie: Studiecendrum voor Ondernemerschap, Hogeschool-Universiteit Brussel (2011). Beleidsaanbevelingen ter ondersteuning van ondernemers in moeilijkheden. Eindrapport December 2011.

- Voldoende ondersteuning van (ex-)ondernemers met financiële- of schuldenproblemen en van hun gezins- en/of familieleden.

Strategieën en acties

- Structurele samenwerking organiseren tussen OCMW's, CAW's en de organisaties Tussenstap, Efrem en Boeren op een Kruispunt.
- Erkende instellingen voor schuldbemiddeling en gespecialiseerde organisaties zoals Tussenstap moeten voldoende middelen ontvangen om een gespecialiseerde ondersteuning van deze doelgroep mogelijk te maken.
- Initiatieven die de preventie van faillissementen tot doel hebben (bv. het Preventie Beleidsplan van de Vlaamse overheid) in kaart brengen en evalueren.
- De Faillissementswet, de Wet Continuïteit Ondernemingen en andere relevante wetgevingen evalueren en, waar nodig, bijsturen (in het bijzonder op het vlak van de preventie van financiële drama's in hoofde van (ex-)ondernemers en hun familieleden).
- Met het oog op een mentaliteitswijziging ten aanzien van zelfstandigen in moeilijkheden en teneinde het faillissement uit de taboesfeer te halen, is er ook nood aan gerichte sensibiliseringscampagnes.